

Van onze Isla blijven jullie af

foto nico de fijter

foto nico de fijter

foto nico de fijter

De Isla-raffinaderij op Curaçao is de smerigste plek in het Koninkrijk der Nederlanden. Waarom heeft Curaçao er zoveel geld voor over om deze raffinaderij te behouden? Deel 1 van een tweeluik.

TEKST NICO DE FIJTER, WILLEMSTAD

(CURAÇAO)

Het duurt ongeveer een half uurtje, dan begint de hoofdpijn. Dat moet haast wel met die stank te maken hebben. Gedragen door die altijd waaierende noordoostelijke wind is de penetrante lucht naar Wishi gedreven. Het stinkt in die allerarmste wijk van Curaçao, in het zuidwesten van Willemstad. Het stinkt eigenlijk altijd in Wishi. De buurtbewoners weten haast niet beter, vertellen ze. De lucht ruikt er naar zwavel, naar rotte eieren en rotte uien, naar asfalt en teer. Het is de lucht van de Isla-raffinaderij. De uitstoot van die raffinaderij op het Caribische eiland is ongekend. Dat wijzen niet alleen de metingen en de stevige stapel onderzoeksrapporten uit. Ook zonder die metingen en rapporten weet je: deze lucht deugt niet. Je krijgt er hoofdpijn van. En soms zelfs braakneigingen, vertellen de mensen in Wishi en in de aangrenzende wijk Marchena. Op een zaterdagmiddag, kort voor de zomer, liep het er helemaal leeg. Het was er niet meer uit te houden. Dat was niet voor het eerst.

Want het is geen nieuw probleem. Integendeel. Al decennialang is de Isla-raffinaderij een grote bron van vervuiling, van gore lucht. "Toen ik naar de middelbare school ging, moesten we bijna elke ochtend eerst met een doekje onze tafeltjes afnemen", vertelt de Curaçaose veertiger Robert Schnog. "In de uitstoot van de Isla zitten roetdeeltjes, die op de schooltafeltjes een dun zwart laagje achterlieten. Zo is het nog steeds." Scholen worden nog steeds regelmatig gesloten vanwege de ziekmakende stank.

Het rapport dat meldde dat de vervuiling door de Isla voor zoveel gezondheidsproblemen zorgt dat het elk jaar minstens achttien mensen het leven kost en duizenden anderen een beroep op de gezondheidszorg moeten doen, is inmiddels ook al weer jaren oud. Net als zoveel andere rapporten en

waarschuwingen.

De Isla-raffinaderij is gigantisch. Wie vanuit het westen over de hoge Julianabrug Willemstad binnenrijdt, ziet aan z'n rechterhand het bekende Curaçaose plaatje: de Annabaai, met de gekleurde geveltjes en de beroemde pontjesbrug. Een blik naar links biedt een volstrekt ander beeld: daar ligt de 600 hectare grote raffinaderij, midden op Curaçao. Het olieverwerkingsbedrijf werd bijna honderd jaar geleden door Shell aangelegd in het Schottegat, een van de grootste natuurlijke binnenhavens op aarde. Iets meer dan zeventig jaar later, in 1985, deed Shell de raffinaderij van de hand, voor een paar Antilliaanse guldens, aan de overheid van Curaçao. Met als belangrijkste voorwaarde: het bedrijf zou tot in de eeuwigheid gevrijwaard blijven van milieuschadeclaims. Sindsdien verhuurt de Curaçaose overheid de raffinaderij aan de Venezolaanse staatsoliemaatschappij PDVSA. Voor een schijntje.

Milieuvergunning

De raffinaderij is sterk verouderd. Echte investeringen om de installaties up-to-date te houden zijn er amper gedaan. De Isla heeft een milieuvergunning (wat op zich al een vooruitgang is: Shell had nimmer zo'n vergunning) en er zijn allerlei draaiboeken die voorschrijven wat te doen als er iets misgaat. "Maar dat zijn feitelijk wassen neuzen", vertelt Peter van Leeuwen, voorzitter en oprichter van de stichting Schoon Milieu Op Curaçao (Smoc). Nog nooit is aan de raffinaderij een sanctie opgelegd voor het overschrijden van de normen. "Er zijn geen inspecties, geen controles. Er is geen functionerende milieudienst. Er wordt simpelweg niet gehandhaafd."

Het Isla-terrein is hermetisch afgesloten. Van Leeuwen wijst op een brandweerwagen met zwaailichten die in de verte tussen

de installaties doorrijdt: "De Isla heeft haar eigen brandweer, en haar eigen medische dienst. Toezicht door de overheid is er niet. Met grote regelmaat gaan er dingen mis op het terrein - dat weten we omdat er volop moet worden afgefakkeld, wat erop duidt dat er dingen misgaan, of we zien dat de rook weer eens pikzwart is - maar ook daar horen we nooit iets over. Deze raffinaderij kan ongehinderd vervuilen en wordt geen strobreed in de weg gelegd. Dat is een grove schande. Zeker als je bedenkt dat er onder die vuile, giftige rook de armste mensen wonen. De overheid op het eiland doet niets voor hen." Bij een van de ingangen van het Isla-terrein staat een grote houten boog. Er prijkt een bijbeltekst op: Boso ta e lus di mundu - Jullie zijn het licht in de wereld.

Smoc bestaat deze maand tien jaar. Van Leeuwen kreeg afgelopen voorjaar een lintje voor zijn inzet voor een schonere raffinaderij. "Maar het treurige is dat er ondanks al die rapporten, al die kennis, al die waarschuwingen, al die metingen niets is veranderd."

Sinds een paar jaar worden er - dankzij een door Smoc gewonnen rechtszaak - op twee plekken op het eiland luchtmetingen uitgevoerd. Eén meetstation staat in Wishi, het andere vlak naast de Joodse begraafplaats Beth Chaim, dat pal aan het Isla-terrein grenst. De teksten op de honderden grafstenen van Beth Chaim zijn bijna niet meer te lezen, aangetast als ze zijn door de vuile lucht. De metingen zijn openbaar (via www.luchtmetingencuracao.org) en de grafieken laten met grote regelmaat uitschieters ver boven de norm zien, zoals die door de Wereldgezondheidsorganisatie is vastgesteld. "Maar ook daar gebeurt vervolgens helemaal niets mee", zegt Van Leeuwen. "Dat is het frustrerende: alle informatie die wij aandragen klopt, het is allemaal te toetsen. We proberen het gesprek op een academisch niveau te voeren. Het haalt allemaal niets uit."

Hoe kan dat, zo'n vervuilende raffinaderij die al zolang voor problemen zorgt, waar ook iedereen van op de hoogte is - zonder dat er iets verandert? "Mijn familie zei al eens tegen me: hou nou je mond over de problemen van de Isla, want daar krijg je gedonder mee", vertelt Robert Schnog. "Maar ik dacht: dit deugt echt niet, ik blijf erover roepen. Want het moet veranderen."

Welvaart

Dat de Curaçaoënaar Schnog gedonder zou krijgen van zijn openlijke woede over de Isla-vervuiling heeft alles te maken met de plek die de raffinaderij in de hoofden en harten van de meeste bewoners inneemt. "De raffinaderij heeft ons welvaart gebracht", vertelt Schnog. "Dat is de overtuiging op het eiland. Iedereen kent wel iemand die er werkt of er gewerkt heeft en er daarom veel aan te danken heeft. Dus van de Isla blijf je af." Van Leeuwen beaamt dat. "Minister Whiteman van volksgezondheid is arts. Zijn vader werkte bij de Isla. Whiteman is ervan overtuigd dat hij zonder de Isla niet had kunnen studeren."

De Isla-raffinaderij biedt werk aan ruim negenhonderd Curaçaoënaars. Dat waren er ooit veel meer. Maar nog steeds zorgt de raffinaderij voor zo'n procent of 6, 7 van het Curaçaoëse inkomen. En daarom koos de regering van het eiland er in augustus voor om de sterk verouderde en slecht onderhouden raffinaderij te upgraden. Het contract met de Venezolaanse PDVSA loopt in 2019 af. Of de Venezolanen dan nog willen blijven is onduidelijk. De upgrade kost minstens drie miljard dollar. Daarvoor is een investeerder nodig. Die is er vooralsnog niet. Of er iets van de vernieuwing terechtkomt, moet dus nog blijken.

Smoc vindt dat Nederland moet ingrijpen. "Nederland is op de hoogte van de problemen, al jaren. Maar de ene na de andere minister roept dat het de eigen verantwoordelijkheid van Curaçao

is." In augustus antwoordde minister Plasterk (Koninkrijksrelaties) op Kamervragen dat Nederland klaar staat 'om Curaçao bij te staan bij het uitvoeren van de beleidskeuzes indien hiervoor een concreet verzoek wordt gedaan'. Van zo'n concreet verzoek is geen sprake. "Dat zal er ook nooit komen en dat weet Nederland ook wel", zegt Van Leeuwen. "Curaçao wenst geen inmenging van de oud-kolonisator, het slavernijverleden leeft hier nog sterk. Terwijl het probleem veel te groot is voor dit kleine eiland en dus blijft woekeren als een kankergezweel."

Een maandje eerder bracht premier Rutte een bezoek aan het eiland en ook toen werd - op pijnlijke wijze - zichtbaar dat Nederland zich niet aan het Isla-dossier wenst te branden. Bij het bezoek van de Nederlandse premier - was het idee - hoort een vaartochtje door de Sint Annabaai. Die baai geeft toegang tot het Schottegat en de Isla-raffinaderij. Daar, op die boot in de Sint Annabaai, zou de premier net een tv-interview aan de NOS geven, toen het vaartuig een draai maakte en op de achtergrond, precies voor het oog van de camera, de raffinaderij in beeld kwam. De schoorstenen van de raffinaderij braakten pikzwarte rook uit. Dat plaatje willen we niet, zei Rutte. Hij greep in. Het interview werd stilgelegd.

Ook de premier weet allang van de problemen die de raffinaderij het eiland bezorgt. In 2008, toen hij nog Kamerlid was, stelde hij er samen met CDA, PvdA, GroenLinks en SP Kamervragen over. 'Bent u ervan op de hoogte dat de Antilliaanse overheid tot op heden de burgers niet heeft geïnformeerd of gewaarschuwd tegen de gevaren als gevolg van de stelselmatige overschrijding van de zwaveldioxidenorm, terwijl zij op de hoogte is van die gevaren die veroorzaakt worden door het handelen van de Isla-raffinaderij in strijd met de geldende Hindervergunning, en dat aldus artikel 2 en 8 EVRM (het Europees Verdrag voor de Rechten van de

Mens, red) geschonden wordt?'

Smoc is naar het Europees Hof gestapt om Nederland te dwingen in te grijpen op Curaçao. Niet dat de raffinaderij dicht moet, zegt Van Leeuwen. "Er ligt een milieuvergunning, er zijn voorschriften. Zorg dat die nou eindelijk eens een keer gehandhaafd worden. Dat zou het leven van vele bewoners in dit deel van het koninkrijk al aanzienlijk verbeteren."

Morgen in de Verdieping:

De toekomstplannen voor deze raffinaderij.

De vader van minister Whiteman van volksgezondheid werkte bij de Isla. Zonder de Isla had Whiteman niet kunnen studeren.

De teksten op de grafstenen van de Joodse begraafplaats Beth Chaim, pal naast de olieraffinaderij, zijn bijna niet meer te lezen, aangetast als ze zijn door de vuile lucht.